

Załącznik nr 2
dr Barbara Iwańska
Adiunkt w Katedrze Prawa Ochrony Środowiska
na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Autoreferat
przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

I. Informacje o posiadanych dyplomach, stopniu naukowym i zatrudnieniu w Uniwersytecie Jagiellońskim

W latach 1986–1991 studiowałam prawo na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. W czasie studiów byłam członkiem Europejskiego Stowarzyszenia Studentów Prawa (ELSA Kraków), w którego działalności czynnie uczestniczyłam (1987–1991). Podczas ostatniego roku studiów ukończyłam trzymiesięczne studia zagraniczne z zakresu problematyki *Social Security in Europe*, oferowane w ramach programu Erasmus i Tempus (Dania, Roskilde Universitets Center). Pracę magisterską *Sytuacja prawna członka spółdzielni mieszkaniowej w okresie oczekiwania na przydział spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego*, którą napisałam pod kierunkiem Profesora dr. hab. Andrzeja Mączyńskiego, obroniłam w dniu 23 października 1991 r. z wynikiem bardzo dobrym. Studia ukończyłam z wynikiem bardzo dobrym.

W lutym 1992 r., rozpoczęłam pracę na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w charakterze asystenta w Katedrze Administracyjnego Prawa Gospodarczego i Prawa Ochrony Środowiska. Po zmianach organizacyjnych, które miały miejsce w 1996 r. (likwidacja tej Katedry i powołanie w jej miejsce dwóch samodzielnych katedr – Katedry Publicznego Prawa Gospodarczego oraz Katedry Prawa Ochrony Środowiska) do chwili obecnej kontynuuję pracę w Katedrze Prawa Ochrony Środowiska, od 1 października 2003 r. na stanowisku adiunkta. Do dzisiaj Uniwersytet Jagielloński jest moim podstawowym miejscem pracy w rozumieniu ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst jedn. Dz. U. 2012 Nr 572 ze zm.).

W latach 1993–1996 odbyłam aplikację sądową w Sądzie Okręgowym w Krakowie. W dniach: 3, 5 i 26 września 1996 r. złożyłam egzamin sędziowski przed Komisją egzaminacyjną, powołaną przez Ministra Sprawiedliwości przy Sądzie Apelacyjnym w Krakowie z wynikiem ogólnym celującym. Po uzyskaniu w lutym 1997 r. nominacji na

stanowisko asesora w Wydziale Cywilnym Sądu Rejonowego dla Krakowa Śródmieścia w Krakowie podjęłam pracę w wymiarze sprawiedliwości, z której zrezygnowałam koncentrując się na pracy naukowo-dydaktycznej.

W 2000 r. przedstawiłam rozprawę doktorską *Technika genetyczna jako problem prawa ochrony środowiska* (ss. 339), którą – po złożeniu egzaminów - obroniłam przed Komisją powołaną przez Radę Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Promotorem w przewodzie doktorskim był Profesor dr hab. Andrzej Wasilewski, a Recenzentami – Profesor dr hab. Małgorzata Korzycka-Iwanow oraz Profesor dr hab. Stanisław Biernat. Uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego z dnia 23 kwietnia 2001 r. nadany mi został stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa.

II. Zainteresowania naukowo-badawcze przed uzyskaniem stopnia doktora

1. W latach 1992–1996 w czasie zatrudnienia w Katedrze Administracyjnego Prawa Gospodarczego i Prawa Ochrony Środowiska Uniwersytetu Jagiellońskiego przedmiotem moich zainteresowań badawczych i aktywności naukowej była problematyka publicznego prawa gospodarczego, w tym przede wszystkim publicznoprawnej reglamentacji podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej.

Zainteresowania te znalazły wyraz w moich publikacjach z tego okresu, napisanych indywidualnie lub jako współautor (*Uгода w postępowaniu przed Urzędem Antymonopolowym*, [w:] Państwo i Prawo nr 8/1995, s. 45–56; *Wykreślenie wpisu z ewidencji działalności gospodarczej w świetle orzecznictwa*, [w:] Przegląd Prawa Handlowego 1996, nr 5, wspólnie z dr. Pawłem Czepielem, s. 1–7; *Kazusy z prawa gospodarczego publicznego*, Wydawnictwo Zakamycze, Kraków 1996, wspólnie z dr. Kazimierzem Bandarzewskim i dr. Pawłem Czepielem, ss. 124) oraz w podjętym przeze mnie wówczas projekcie badawczym, dotyczącym publicznoprawnej problematyki zwalczania praktyk monopolistycznych, który pierwotnie był pomyślany jako temat mojej rozprawy doktorskiej.

Wybór zaprezentowanych tematów badawczych spowodowany był także potrzebami dydaktyki i prowadzonymi wówczas przeze mnie ćwiczeniami z przedmiotu prawo gospodarcze publiczne.

2. Ze względu na powstanie w 1996 r. odrębnej Katedry Prawa Ochrony Środowiska pod kierunkiem Profesora dr. hab. Andrzeja Wasilewskiego, z którą związałam się od początku jej istnienia, zmieniałam w sposób zasadniczy zarówno dotychczasowy przedmiot moich zainteresowań badawczych, jak i temat mojej pracy doktorskiej, ukierunkowując je na prawną problematykę prawa ochrony środowiska: początkowo polskiego prawa ochrony środowiska, a następnie również unijnego prawa ochrony środowiska oraz w pewnym zakresie także międzynarodowego prawa ochrony środowiska.

Przedmiotem moich badań w tym okresie (1996–2001) były zagadnienia dotyczące szeroko pojmowanego prawa ochrony środowiska. Materiał badawczy obejmował materiał normatywny, orzecznictwo sądowe oraz dorobek doktryny prawniczej w zakresie polskiego oraz europejskiego prawa ochrony środowiska. Dostęp do piśmiennictwa dotyczącego unijnego prawa ochrony środowiska oraz prawa ochrony środowiska w wybranych krajach europejskich możliwy był m.in. dzięki odbytym podróżom studyjnym, zrealizowanym przede wszystkim w ramach bezpośredniej współpracy naukowej Uniwersytetu Jagiellońskiego z Ruprecht-Karls-Universität w Heidelbergu oraz Universität Basel. Wyrazem prowadzonych w tym pierwszym okresie badań naukowych oraz ich efektem były:

(a) publikacje opracowane indywidualnie lub jako współautor (*Ustawa o ochronie środowiska i inne akty prawne – orzecznictwo*, Wydawnictwo Zakamycze, Kraków 1996 r., wspólnie z prof. dr. hab. Andrzejem Wasilewskim i dr. Pawłem Czepielem, ss. 737; *Z zagadnień ochrony i kształtowania środowiska [Po nowelizacji ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska z 1997 r.]*, Państwo i Prawo 1998, nr 11, wspólnie z dr. Pawłem Czepielem, s. 43–55; *Wady i zalety nowej regulacji. Ochrona powietrza*, Rzeczpospolita nr 243/1998, wspólnie z dr. Pawłem Czepielem; *Ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska [kontrowersje dotyczące stosowania zmienionych przepisów]*, Casus 1998, nr 9, wspólnie z dr. Pawłem Czepielem, s. 24–28; *Problematyka prawna opłat za wprowadzanie zanieczyszczeń do powietrza*, Państwo i Prawo 2000, nr 1, wspólnie z dr. Pawłem Czepielem, s. 71–81; *Prawo techniki genetycznej – koncepcja horyzontalna a koncepcja wertykalna – wybór metody regulacji*, Prawo i Środowisko 2000, nr 2, s. 64–73; *Podstawy prawne działania Wspólnoty Europejskiej w prawie techniki genetycznej*, [w:] S. Biernat (red.), *Studia z prawa Unii Europejskiej w piątą rocznicę utworzenia Katedry Prawa Europejskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000, s. 521–549;

- (b) udział w dwuletnim projekcie badawczym Tempus, Phare, JEP – 14140 *Institutional Building Project – Training of Polish Trainers to Train Public Administration Officials in Poland both at Local Self-government level and Regional Bodies of Government Administration* (2000–2001), w ramach którego – przed uzyskaniem stopnia doktora – odbyłam m.in. kilkudniowe wyjazdy szkoleniowe do Aten (European Public Law Center – wrzesień 2000 r.) oraz do Neapolu (Istituto Universitario Orientale di Napoli) i Rzymu (Universita degli Studi di Roma 'La Sapienza' – wrzesień/październik 2000 r.);
- (c) tygodniowe wizyty studyjne w ramach bezpośredniej wymiany naukowej macierzystej uczelni z Universität Basel (czerwiec 1998 r.) i Ruprecht-Karls-Universität w Heidelbergu (wrzesień 1998 r.);
- (d) wyjazd szkoleniowy do Akademii Prawa Europejskiego w Trewirze (dwudniowe szkolenie z zakresu prawa europejskiego, maj 1997 r.);
- (e) ćwiczenia dla studentów prawa, prowadzone na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, z zakresu prawa ochrony środowiska;
- (f) przygotowanie własnego wykładu monograficznego *Ochrona środowiska w orzecznictwie ETS*, który po raz pierwszy został uruchomiony w roku akademickim 2001/2002.

Przedmiotem mego szczególnego zainteresowania w tym okresie była prawna problematyka podejmowania i prowadzenia przedsięwzięć z wykorzystaniem organizmów genetycznie zmodyfikowanych (GMO), z uwagi na związane z nimi ryzyko dla zdrowia człowieka i środowiska. Zasadniczym powodem wyboru tego tematu badawczego jako wiodącego był jego nowatorski charakter oraz doniosłość jego problematyki, także w kontekście uwarunkowań prawnomiędzynarodowych i prawnounijnych. Obowiązujące w tym czasie polskie rozwiązania prawne w tym zakresie były: po pierwsze – bardzo fragmentaryczne (*nota bene* w początkowej fazie badań brak było jakiegokolwiek regulacji prawnej); po drugie – regulacje te nie tylko nie odpowiadały potrzebom omawianej dziedziny, ale także nie uwzględniały wypracowanego w tym obszarze dorobku międzynarodowego oraz były niezgodne z obowiązującymi wówczas przepisami prawa wspólnotowego, co w kontekście woli przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, stwarzało potrzebę ich szybkiej zmiany; po trzecie – problematyka ta nie była przedmiotem opracowań w polskim piśmiennictwie prawniczym, będąc jednocześnie przedmiotem dyskusji w piśmiennictwie europejskim; oraz po czwarte – specyfika tej problematyki, wymagająca uwzględnienia zróżnicowanych rozwiązań prawnomaterialnych i prawnoformalnych, które umożliwiałyby efektywną ochronę środowiska, zgodną z zasadą zrównoważonego rozwoju oraz podstawowymi zasadami prawa ochrony środowiska, a mianowicie: zasadą przezorności,

zasadą sprawstwa i zasadą kooperacji. Systematyka badań naukowych w tym obszarze podporządkowana została przede wszystkim dwóm zasadniczym celom: pierwszy dotyczył próby udzielenia odpowiedzi na podstawowe pytanie o model przyszłej polskiej regulacji w tym zakresie (w kontekście możliwego wyboru pomiędzy koncepcją tzw. horyzontalnej metody regulacji lub koncepcją tzw. wertykalnej metody, z wynikającymi z tego konsekwencjami prawnymi); natomiast drugi polegał na podjęciu próby opisanie koncepcji bezpieczeństwa, tzw. prawa techniki genetycznej, u podstaw której leży założenie wzajemnej relacji pomiędzy badaniem ryzyka przedsięwzięć z wykorzystaniem GMO dla środowiska i zdrowia ludzi, oceną tego ryzyka oraz podejmowanymi środkami ochronnymi z uwzględnieniem różnych etapów podejmowanych działań.

W tym obszarze zainteresowań badawczych mieszczą się przywołane wyżej opracowania: *Podstawy prawne działania Wspólnoty Europejskiej w prawie techniki genetycznej* oraz *Prawo techniki genetycznej – koncepcja horyzontalna a koncepcja wertykalna – wybór metody regulacji*, ale przede wszystkim przedstawiona w 2000 r. rozprawa doktorska *Technika genetyczna jako problem prawa ochrony środowiska* (Kraków ss. 339), którą napisałam pod kierunkiem Profesora dr. hab. Andrzeja Wasilewskiego (Uniwersytet Jagielloński).

Problematyka prawna, będąca przedmiotem rozprawy doktorskiej, która dotyczyła ochrony środowiska jako kryterium podejmowania i prowadzenia przedsięwzięć z wykorzystaniem organizmów genetycznie zmodyfikowanych, osadzona została w szerszym kontekście zasad i instrumentów prawnych ochrony środowiska oraz procesu postępującej europeizacji tego obszaru regulacji prawnej, który w rezultacie doprowadził do harmonizacji, a w niektórych przypadkach nawet do ujednoczenia regulacji prawnych w państwach członkowskich. Zarówno Promotor, Profesor dr hab. Andrzej Wasilewski, jak i Recenzenci – Profesor dr hab. Małgorzata Korzycka-Iwanow (Uniwersytet Warszawski) oraz Profesor dr hab. Stanisław Biernat (Uniwersytet Jagielloński), wysoko ocenili napisaną rozprawę doktorską. Rozprawę doktorską obroniłam przed Komisją powołaną przez Radę Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. W dniu 23 kwietnia 2001 r. uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego nadany mi został stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa.

Ta dziedzina badawcze nadal pozostaje w obszarze moich zainteresowań.

3. Przed uzyskaniem stopnia doktora przedmiotem moich zainteresowań badawczych była także prawna problematyka podejmowania i prowadzenia eksperymentów medycznych, a przedmiotem analizy polskie i europejskie standardy w tym względzie. Inspiracją do jej

podjęcia było członkostwo w powołanej przez Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego Komisji Bioetycznej ds. Badań klinicznych w latach 1998–1989 (z udziału w pracach Komisji musiałam zrezygnować z uwagi na zmianę obowiązujących wówczas przepisów prawa, w efekcie której „osoba wykonująca inny zawód niż zawód lekarza, nie mogła być członkiem Komisji bioetycznej, jeśli podmiot powołujący komisję był jej pracodawcą”¹). Realizacja tego tematu badawczego umożliwiła mi przygotowanie i opublikowanie opracowania na ten temat (*Warunki prawne dopuszczalności przeprowadzania eksperymentów medycznych*, [w:] Państwo i Prawo 2000, nr 2, s. 71–84) oraz kilkuletni udział jako wykładowca w ogólnopolskich szkoleniach organizowanych dla podmiotów realizujących lub nadzorujących prowadzenie eksperymentów medycznych.

III. Osiągnięcia i formy aktywności naukowej oraz działalność popularyzująca naukę po uzyskaniu stopnia doktora

1. Zainteresowania naukowo-badawcze po uzyskaniu stopnia doktora

Moje zainteresowania naukowe-badawcze obejmują szeroko rozumiane prawo ochrony środowiska, zarówno polskie, jak i unijne, są one powiązane z zakresem zadań badawczych Katedry Prawa Ochrony Środowiska UJ oraz oferowanymi przez Katedrę zajęciami dydaktycznymi. W tym zakreślonym obszarze badań moje zainteresowania koncentrują się w szczególności wokół trzech podstawowych zespołów zagadnień: (a) problematyki gwarancji prawnych ochrony środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem uprawnień społeczeństwa w prawie ochronie środowiska, (b) problematyki związanej z europeizacją krajowego prawa ochrony środowiska oraz (c) prawnej problematyki gospodarowania zasobami środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki podejmowania i prowadzenia przedsięwzięć z wykorzystaniem organizmów genetycznie zmodyfikowanych, a także problematyki konserwatorskiej ochrony przyrody.

W ramach pierwszego zespołu zagadnień badawczych obejmującego problematykę gwarancji prawnych ochrony środowiska chodzi przede wszystkim o takie ich określenie, które – w nawiązaniu do skodyfikowanego „prawa do środowiska” (w jego aspekcie materialnym lub proceduralnym) oraz obowiązku władzy publicznej ochrony środowiska i wynikającego stąd zróżnicowania możliwych kryteriów wyróżnienia gwarancji

¹ Zob. §3 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 11 maja 1999 w sprawie szczegółowych zasad powoływania i finansowania oraz trybu działania komisji bioetycznych, Dz.U. 1999 Nr 47, poz. 480.

jego ochrony – sprzyjałoby stworzeniu funkcjonalnej „całości” lub wręcz swoistego systemu gwarancji prawnych ochrony środowiska, którego elementem są m.in. także uprawnienia społeczeństwa w prawie ochronie środowiska. Przy wykorzystaniu metod analizy piśmiennictwa prawniczego z tego zakresu oraz formalno-dogmatycznej egzegezy obowiązujących w tej dziedzinie rozwiązań prawnych, rozważania te dotyczyły problematyki ochrony środowiska zarówno jako przedmiotu regulacji prawnej, jak i jako kryterium ocen prawnych. W nawiązaniu do doktrynalnych koncepcji „dóbr publicznych” oraz formuły „dobra wspólnego” rozważałam zagadnienie możliwej kategoryzacji środowiska i jego elementów w powiązaniu z wynikającymi z tego skutkami w postaci konstruowania w ramach istniejącego porządku prawnego adekwatnych i komplementarnych względem siebie instrumentów prawnych ochrony środowiska materialno- oraz formalnoprawnych. Wychodząc z założenia powszechnego charakteru ochrony środowiska, stanowiącego „dobro wspólne”, przedmiotem analizy uczyniłam zagadnienia dotyczące: (a) przesłanek i celu ochrony środowiska, (b) zasad ogólnych prawa ochrony środowiska, w tym w szczególności środowiskowej zasady kooperacji, (c) sposobu zarządzania środowiskiem i jego zasobami oraz (d) w szczególności także problematykę ochrony prawnej w prawie ochrony środowiska i dostępu do wymiaru sprawiedliwości (także do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej).

Efektom pogłębionych badań w tej dziedzinie jest przede wszystkim rozprawa habilitacyjna: *Koncepcja „skargi zbiorowej” w prawie ochrony środowiska*, nad przygotowaniem której skupiłam się przez kilka ostatnich lat mojej aktywności naukowej.

Tematyce tej poświęcone są także opracowania: *The problem of revision of settled case-law of the ECJ regarding the interpretation of art.230 (4) of the EC Treaty (notes to the case T-150/05 Sahlstedt and Others v the Commission; Access to justice in the field of the environment in Poland*; zawarte w monografii zbiorowej dwa rozdziały napisane wspólnie z dr. Pawłem Czepielem i dr. Marcinem Stoczkiewiczem: *Environmental governance: actors, institutions, competences, tools, networks, coordination/cooperation* (chapter 11) i *Water management and protection in Poland* (chapter 22) oraz opracowanie przygotowane wspólnie z prof. dr. hab. Andrzejem Wasilewskim na pierwsze spotkanie The European Union Forum of Judges for the Environment: *Questionnaire concerning an outline of the legal system and environmental protection, training and the specialization of magistrates in environmental law and organization of the courts, tribunals and prosecution policy in the area of environmental crime* (Questionnaire: formation et spécialisation des magistrats en droit de l'environnement: POLOGNE) [w:] Dokumentacja Seminarium.

Tytułem uzupełnienia pragnę wskazać, że ustalenia poczynione w tym nurcie badawczym znajdowały określony wyraz także w opracowaniach zasadniczo przyporządkowanych do innych wyróżnionych dziedzin badawczych. Na przykład w opracowaniu *Postępowanie w przedmiocie wydania „decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach” – dylematy interpretacyjne*, a to z uwagi na zawarte w nim rozważania dotyczące uprawnień społeczeństwa w postępowaniu w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach czy w opracowaniu *Co-operation in GMO-matters in Polish law*, w którym co prawda zajmuję się reglamentacją podejmowania przedsięwzięć z wykorzystaniem organizmów genetycznie zmodyfikowanych, ale czynię to z punktu widzenia koncepcji tzw. współodpowiedzialności państwa i społeczeństwa w sprawach ochrony środowiska.

Drugi zespół zagadnień badawczych obejmuje problematykę szeroko rozumianej europeizacji krajowego prawa ochrony środowiska, w ramach której podstawowym jest pytanie o to, jak w wyniku procesu europeizacji prawa środowiskowego zmienia się prawo krajowe, proces jego stosowania, pozycja władzy publicznej i jednostek. W tak zakreślonym obszarze badawczym wyróżnić można dwa aspekty tej problematyki, a mianowicie: zagadnienie charakteru unijnego prawa ochrony środowiska, sposobu jego interpretacji i praktyki jego stosowania (w tym również przypadków jego naruszenia) w państwach członkowskich (pierwszy aspekt) i w tym kontekście jego oddziaływanie na polskie prawo ochrony środowiska, w jego różnych przejawach (drugi aspekt). Ta problematyka pojawia się w rozprawie habilitacyjnej, przede wszystkim w takim zakresie, w jakim widoczne są wpływy europeizacji prawa polskiego na pozycję prawną jednostki, w tym (choć nie tylko!) jej uprawnienia skargowe w sprawach ochrony środowiska. Widoczna jest również w innych rozważaniach, jak choćby tych dotyczących unijnej administracji ochrony środowiska.

Zagadnienia, którymi zajmowałam się w ramach tego nurtu badawczego, dotyczyły m.in. problemu konsolidacji unijnego prawa ochrony środowiska (zob. *The Need to Consolidate EU environmental law. A Polish Perspective*), sposobu interpretacji prawa unijnego przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wybranych obszarach środowiskowych regulacji unijnych i przypadków naruszenia tego prawa (zob. *Oceny oddziaływania na środowisko w świetle orzecznictwa ETS*), przejawów oddziaływania unijnego prawa ochrony środowiska na stosowanie i egzekwowanie prawa polskiego przez mechanizm prounijnej wykładni czy skutku bezpośredniego (zob. *Obowiązek prawny klasyfikacji „obszarów specjalnej ochrony ptaków w orzecznictwie ETS i prawie polskim; Postępowanie w przedmiocie wydania „decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach” –*

dylematy interpretacyjne). Aktualnie w związku z udziałem w zbliżającym się Zjeździe Katedr Prawa Ochrony Środowiska (kwiecień 2013 r.) jestem w trakcie ukończenia opracowania *Europeizacja polskiego prawa ochrony przyrody (na przykładzie obszarów Natura 2000 jako obszarów specjalnych)*, w którym opisuję przejawy tego oddziaływania, włączając w to wpływ unijnego prawa na siatkę pojęciową, system organizacyjno-prawny, rozwiązania materialno- i formalnoprawne, mechanizmy egzekwowania prawa z uwzględnieniem przykładów z zakresu regulacji prawnej obszarów Natura 2000.

Zagadnienie europeizacji prawa krajowego pojawia się we wszystkich opracowaniach przygotowywanych przeze mnie indywidualnie lub jako współautor na cyklicznie odbywające się seminaria naukowe w ramach działalności sieci naukowej *Avosetta Group* (zob. np. *Manner of implementation of the Environmental Liability Directive into Polish law*).

Trzeci zespół zagadnień badawczych obejmuje prawną problematykę gospodarowania zasobami środowiska ze szczególnym uwzględnieniem problematyki reglamentowania podejmowania i prowadzenia przedsięwzięć z wykorzystaniem organizmów genetycznie zmodyfikowanych (GMO) oraz problematyki konserwatorskiej ochrony przyrody. Stanowi on swoistą kontynuację i rozwinięcie dwóch wyżej wymienionych kierunków badawczych, jakkolwiek przedmiotowo ograniczoną do wyróżnionych obszarów regulacji prawnej – tzw. prawa GMO oraz prawa ochrony przyrody *sensu stricto*. Problematyka prawna podejmowania i prowadzenia przedsięwzięć z wykorzystaniem GMO stanowi kontynuację zainteresowań badawczo-naukowych z okresu sprzed uzyskania stopnia doktora, co uzasadnione było przyjętą po raz pierwszy w polskim porządku prawnym w dniu 22 czerwca 2001 r. ustawą o organizmach genetycznie zmodyfikowanych (tzw. ustawa horyzontalna). Ustawa ta stwarza ramy prawne dla podejmowania i prowadzenia 4 kategorii operacji (działań) z wykorzystaniem organizmów genetycznie zmodyfikowanych (GMO), zawiera także odesłanie do przepisów szczególnych zawartych w tzw. ustawach wertykalnych (np. w prawie farmaceutycznym). To pozwoliło zająć się między innymi zagadnieniami przyjętej na gruncie prawa polskiego metody regulacji tego obszaru z wynikającymi z tego konsekwencjami prawnymi, form i metod reglamentacji prawnej podejmowania tego rodzaju przedsięwzięć, z uwzględnieniem zróżnicowanych instrumentów prawnych ochrony środowiska, zróżnicowanych procedur i zasad tzw. prawa GMO (zob. np. *Co-operation in GMO-matters in Polish law; Organizmy genetycznie zmodyfikowane w prawie UE i w prawie polskim – przegląd aktualnych regulacji prawnych; Obowiązki podmiotu odpowiedzialnego i wytwórcy produktów leczniczych zakresie ochrony środowiska w przepisach prawa farmaceutycznego* – wspólnie z dr Magdaleną Krekorą).

Inspiracją do zajęcia się prawną problematyką ochrony przyrody, ze szczególnym uwzględnieniem form ochrony przyrody było m.in. powołanie mnie w 2004 r. na członka Rady Naukowej Tatrzańskiego Parku Narodowego oraz współpraca podjęta z Instytutem Ochrony Przyrody PAN w Krakowie. Wyrazem realizacji tego obszaru badawczego są opracowania, które dotyczą instrumentów prawnych ochrony przyrody, ich zróżnicowania – tak, co do rodzaju, jak i podstawy prawnej (np. *Ochrona przyrody – zagadnienia prawne*), implementacji unijnych regulacji z zakresu ochrony przyrody do prawa polskiego (np. *Nature Protection – Natura 2000. National Report 2006* – wspólnie z dr. Pawłem Czepielem); realizacji koncepcji tzw. zintegrowanej ochrony środowiska w procesie przyjmowania planów ochrony (zob. *Koncepcja zintegrowanych planów ochrony dla parków narodowych i obszarów Natura 2000*), wybranych praktycznych problemów z zakresu prawa ochrony przyrody ujętych w formie porad i wyjaśnień (zob. *Prawo ochrony środowiska – porady i wyjaśnienia*) lub ekspertyz prawnych (np. *Uwagi do projektu decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla inwestycji „Przebudowa Kolei Linowej Kuźnice – Kasprowy Wierch”* przedłożona na posiedzenie Rady Naukowej Tatrzańskiego Parku Narodowego).

Prowadzenie i zgłębianie badań znalazło wyraz nie tylko w moim dotychczasowym dorobku naukowym, obejmującym – po uzyskaniu stopnia doktora – jedną monografię, której jestem autorem, a także rozdziały i artykuły w pracach zbiorowych, artykuły, przeglądy orzecznictwa, opracowania (w tym raporty) w czasopiśmie, wersjach elektronicznych lub dokumentach konferencyjnych, których jestem autorem lub współautorem, napisane w języku polskim lub angielskim (w sumie 27 pozycji, jedna z nich to zbiór 32 tematycznych porad i wyjaśnień z zakresu wybranych zagadnień prawa ochrony środowiska – zob. załącznik nr 4). Konsekwencją podjętych badań jest również działalność dydaktyczna oraz współpraca z instytucjami, organizacjami i towarzystwami naukowymi, realizowana poprzez udział w konferencjach naukowych/seminariach, programach badawczych i sieciach naukowych, a także działalność szkoleniowa oraz popularyzująca naukę.

- 2. Osiągnięcie naukowe (dzieło) stanowiące znaczny wkład w rozwój nauki prawa w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.)**

Autorstwo monografii: *Koncepcja „skargi zbiorowej” w prawie ochrony środowiska*

Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2013, ss. 719 (seria: monografie prawnicze)

2.1. Jako na moje najważniejsze osiągnięcie naukowe po uzyskaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład w rozwój nauki prawa i tym samym spełniające kryteria określone w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.), pragnę wskazać opracowanie monograficzne pt.: *Koncepcja „skargi zbiorowej” w prawie ochrony środowiska*, Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2013, ss. 719.

Publikacja ta stanowi w polskim piśmiennictwie prawniczym pierwsze monograficzne przedstawienie koncepcji „skargi zbiorowej” w prawie ochrony środowiska – rozumianej jako instytucja prawna mająca na celu ochronę środowiska stanowiącego „dobro wspólne”. Nie była ona dotychczas w doktrynie prawa polskiego przedmiotem odrębnego opracowania, jest natomiast przedmiotem regulacji prawnej (*nota bene* podlegającej ciągłej ewolucji) oraz przedmiotem analiz prawniczych na gruncie orzecznictwa sądowego, a także przedmiotem dyskusji w literaturze prawniczej, dotyczącej problematyki ochrony prawnej i odpowiedzialności w prawie ochrony środowiska oraz związanej z nią bezpośrednio problematyki dostępu do sądu w sprawach ochrony środowiska. Inspiracją do podjęcia tego tematu było także jego praktyczne znaczenie, co znajduje wyraz w znaczeniu „sporów środowiskowych”, rozstrzyganych przez sądy krajowe oraz Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Natomiast celem tego opracowania jest: (a) próba zdefiniowania i opisanie instytucji prawnej tzw. prawnośrodowiskowej skargi zbiorowej; (b) jej ukazanie w szerszym kontekście problematyki środowiska jako przedmiotu regulacji prawnej – jego natury i możliwej kategoryzacji środowiska (czy jego elementów) w świetle doktrynalnych koncepcji „rzeczy (dóbr) publicznych” oraz formuły „dobra wspólnego”; (c) uzasadnienia jej kluczowego i jednocześnie komplementarnego znaczenia w zbiorze możliwych instrumentów prawnych ochrony środowiska jako „dobra wspólnego”; (d) a także ocena obowiązujących rozwiązań prawnych, dotyczących prawnośrodowiskowej skargi zbiorowej z punktu widzenia ich efektywności, kompletności oraz w aspekcie komplementarności krajowych i unijnych środków ochrony prawnej środowiska jako „dobra wspólnego”, z równoczesnym rozważeniem odpowiedzi na pytanie, czy i w jaki sposób należałyby je ewentualnie udoskonalić.

Założeniem wstępnym dla prowadzonych rozważań było odniesienie do aspektów teoretycznych, związanych z omawianą problematyką oraz podstawowych zagadnień praktycznych z tego zakresu, z uwzględnieniem dorobku doktryny prawniczej (polskiej i obcojęzycznej – w szczególności angielskiej i niemieckiej), obowiązujących przepisów prawa

(prawa międzynarodowego, prawa unijnego i prawa polskiego) oraz orzecznictwa sądowego (sądów polskich i europejskich – w tym Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka). U podstaw prowadzonych badań, przyjętej metody dogmatyczno-formalnej, leży założenie interdyscyplinarnego charakteru omawianej problematyki oraz wynikająca stąd potrzeba uwzględniania nie tylko dorobku doktryny prawa ochrony środowiska i analizy przepisów tej dziedziny regulacji prawnej, lecz także uwzględnienia w niezbędnym zakresie dorobku doktryny prawniczej i przepisów prawa z innych dziedzin prawa oraz niektórych pozaprawnych aspektów omawianej problematyki.

Takiemu ujęciu podporządkowana została konstrukcja pracy, w której rozważane są kolejno następujące zagadnienia:

- Pojęcie środowiska oraz jego ochrony jako przedmiotu regulacji prawnej na gruncie współczesnego prawa polskiego i prawa Unii Europejskiej.
- Problematyka prawna pojęcia środowiska i zasad korzystania ze środowiska oraz gwarancji prawnych jego ochrony w świetle doktrynalnych koncepcji tzw. rzeczy (dóbr) publicznych oraz formuły dobra wspólnego, ze szczególnym uwzględnieniem rozróżnienia w tym zakresie pojęć: kompetencji, obowiązku oraz uprawnienia.
- Ochrona środowiska jako prawna determinanta kompetencji władz publicznych – państwowych (władzy ustawodawczej, administracyjnej i sądowniczej) oraz europejskich.
- Ochrona środowiska jako prawna determinanta obowiązków powszechnych, w tym obowiązków podmiotów korzystających ze środowiska.
- Ochrona środowiska jako prawna determinanta uprawnień jednostek, przy uwzględnieniu zasadniczego rozróżnienia: z jednej strony – koncepcji tzw. egoistycznej ochrony środowiska (mającej na celu ochronę interesów indywidualnych) oraz z drugiej strony – koncepcji tzw. altruistycznej ochrony środowiska (mającej na celu ochronę środowiska jako dobra wspólnego), w świetle możliwych w tym względzie zróżnicowanych założeń lub uwarunkowań prawnomaterialnych oraz prawnoformalnych.
- Pracę zamykają rozważania poświęcone instytucji tzw. prawnośrodowiskowej skargi zbiorowej w świetle aktualnie obowiązujących rozwiązań prawnych na gruncie prawa międzynarodowego, prawa Unii Europejskiej (zarówno na poziomie unijnym, jak i na poziomie krajowym) oraz prawa polskiego.

2.2. W ramach przeprowadzonej analizy akcent badawczy położony był w pierwszej kolejności na zagadnienie „środowiska” jako przedmiotu regulacji prawnej i jako przedmiotu

kategoryzacji i wywiedzenia z tego potrzeby sformułowania systemu gwarancji prawnych ochrony środowiska o charakterze powszechnym i komplementarnym.

W nawiązaniu do pojęć „centralnych” dla prawnej problematyki ochrony środowiska, a mianowicie terminów: „środowisko” i „ochrona środowiska”, przedstawiony został przedmiot ochrony i jego możliwe zagrożenia, motywy jego ochrony i – w tym kontekście – koncepcja prawa ochrony środowiska („antropocentryczna” lub „fizjocentryczna”), a także określony został praktyczny zasięg i zakres przestrzenny ochrony. Wykazano, że zbudowanie systemu prawnego w nawiązaniu do systemu wartości odsyłających do godności osoby ludzkiej oraz do zasady zrównoważonego rozwoju oznacza, że antropocentryczne ukierunkowanie prawa ochrony środowiska zyskuje pierwotną przewagę nad ukierunkowaniem fizjocentrycznym. Wykazano również, że nie wyklucza to *a limine* ochrony prawnej ukierunkowanej na wartości przyrodnicze jako takie, jednak wyznacza nieprzekraczalne granice tak ukierunkowanej ochrony, która nie może i nie kieruje się przeciwko opisanemu systemowi wartości.

Z kolei w nawiązaniu do przyjmowanych w nauce ekonomii klasyfikacji dóbr oraz koncepcji prawnej tzw. rzeczy (dóbr) publicznych starano się wykazać, że środowisko i jego elementy, a w każdym razie niektóre z nich, wykazują znamiona dóbr publicznych. Przede wszystkim jednak starano się udowodnić, że – w świetle aktualnych rozwiązań prawnych, w tym prawnokonstytucyjnych czy prawnounijnych podstaw ochrony środowiska, sposobu ich konkretyzacji w ustawach zwykłych czy aktach prawa wtórnego, a także prowadzonych w piśmiennictwie i orzecznictwie rozważań dotyczących formuły dobra wspólnego i jego istoty – pożądana i uzasadniona jest kwalifikacja środowiska i jego ochrony jako wartości obiektywnej, stanowiącej dobro wspólne. I to niezależnie od „przyjmowanego w naukach ekonomicznych oraz uwzględnianego na gruncie prawa pozytywnego (także polskiego) tradycyjnego rozróżnienia dóbr (elementów) środowiskowych na takie, które podlegają indywidualnemu zawłaszczaniu (np. grunty, wody, kopaliny, lasy, zwierzyzna) oraz takie, które są traktowane jako wolne, są powszechnie dostępne i nie podlegają regułom gospodarki rynkowej (np. powietrze)”².

Praktyczną konsekwencją spojrzenia na środowisko jako na wartość obiektywną stanowiącą dobro wspólne jest zaproponowany i opisany w pracy system gwarancji prawnych ochrony środowiska, w którym ochrona środowiska stanowi: (a) prawną determinantę

² A. Wasilewski, *Dynamika i kontynuacja we współczesnym prawie administracyjnym wyzwaniem dla doktryny prawa na przykładzie „prawa ochrony środowiska”* [w:] *Między tradycją a przyszłością w nauce prawa administracyjnego. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Bociowi*, pod red. J. Supernata, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2009, s. 771.

kompetencji władz publicznych, a to w związku z powierzoną państwu powierniczo ochroną tego dobra wspólnego, oraz (b) prawną determinantę obowiązków lub uprawnień jednostek (innych podmiotów, aniżeli tych pełniących władzę publiczną w sensie ustrojowym lub funkcjonalnym), a to w związku z nieuniknionym i koniecznym udziałem tych podmiotów w urzeczywistnianiu i realizacji celów ochrony środowiska.

Zaproponowany system gwarancji prawnych ochrony środowiska jako dobra wspólnego uwzględnia opisywane w literaturze dwa zasadnicze sposoby ujmowania prawnokonstytucyjnych gwarancji ochrony środowiska, które wyrażane są w formułowaniu konstytucyjnego obowiązku władz publicznych ochrony środowiska lub formułowaniu „prawa do środowiska” jako prawa podstawowego o charakterze materialnym lub proceduralnym. Spełnia również kryterium funkcjonalnej całości i komplementarności oraz powszechności, tak z punktu widzenia kryterium podmiotu ochrony (ochrona sprawowana przez podmioty publiczne lub prywatne), kryterium metod ochrony (ochrona realizowana przy wykorzystaniu instrumentów publiczno- lub prywatnoprawnych) oraz kryterium sytuacji prawnych (ochrona realizowana w przestrzeni powinności prawnej lub możliwości prawnej).

W takim spojrzeniu na ochronę środowiska i jej gwarancje prawne chodzi także o ukazanie różnego charakteru czynnego udziału w ochronie środowiska jako dobra wspólnego różnych podmiotów ochrony oraz o ukazanie komplementarnego charakteru wyróżnionych trzech kategorii gwarancji względem siebie, a w tym kontekście o przedstawienie koncepcji „skargi zbiorowej” w prawie ochrony środowiska jako istotnego elementu tego systemu gwarancji. Uporządkowanie i usystematyzowanie gwarancji prawnych ochrony środowiska przy pomocy tzw. pojęć narzędzi, takich jak: kompetencja (obowiązek i uprawnienie), powinność (obowiązek prawny) i możliwość prawna (uprawnienie) nastąpiło w nawiązaniu do wyrażanych w doktrynie teorii prawa i doktrynie prawa administracyjnego poglądów i ujęć na temat pojęcia obowiązek, uprawnienie i kompetencja oraz przy założeniu ich odpowiedniego – dla potrzeb dalszych rozważań – zastosowania.

2.3. Pierwsza z wyróżnionych gwarancji prawnych ochrony środowiska – ochrona środowiska jako kompetencja organów władzy publicznej, uzasadniona pierwotną odpowiedzialnością państwa za środowisko jako dobro wspólne realizowana jest poprzez powierzone organom władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej zadania (funkcje) i związane z nimi kompetencje do stanowienia, stosowania i egzekwowania prawa, a w ich ramach do określenia m.in. tego czy i w jakim zakresie oraz w jakich formach prawnych społeczeństwo lub jego reprezentanci będą mogli uczestniczyć w realizacji ochrony środowiska jako dobra wspólnego. Ma to szczególne znaczenie w kontekście powierzonej

sądom administracyjnym i powszechnym funkcji sprawowania wymiaru sprawiedliwości, która gwarantować ma przestrzeganie i poszanowanie prawa ochrony środowiska odpowiednio przez podmioty publiczne lub prywatne oraz powierzonej Trybunałowi Konstytucyjnemu funkcji kontroli hierarchicznej zgodności aktów prawa. A ponieważ w każdym przypadku uruchomienie aktywności sądu lub Trybunału wymaga inicjatywy uprawnionego podmiotu, to w tym kontekście oraz mając na uwadze naturę środowiska jako dobra chronionego prawem oraz jego klasyfikację jako „dobro wspólne”, szczególnego znaczenia nabiera koncepcja skargi zbiorowej w prawie ochrony środowiska, która umożliwia rozszerzenie ochrony prawnej z ochrony tradycyjnie zorientowanej na interesy indywidualne (ochrona egoistyczna) również na ochronę zorientowaną na interes (dobro) wspólne (publiczne).

2.4. U podstaw drugiej i trzeciej z wyróżnionych gwarancji prawnych ochrony środowiska leży założenie koniecznej kontrybucji jednostek (każdego, w tym podmiotów korzystających ze środowiska) na rzecz środowiska jako dobra wspólnego (ochrona środowiska jako obowiązek powszechny) oraz potrzeba zapewnienia powszechnego formułowania ocen prawnych w nawiązaniu do kryterium ochrony środowiska jako dobra wspólnego, czyli takich ocen, które mogą być formułowane wobec każdego podmiotu, także wobec podmiotu publicznego i przez każdy podmiot, także przez podmiot prywatny (ochrona środowiska jako możliwość prawna).

Udział innych podmiotów/jednostek, aniżeli tych pełniących władzę publiczną, w realizacji celów ochrony środowiska jako dobra wspólnego ma różny charakter prawny, jest też różnie motywowany. W obszarze zakazanych lub nakazanych im prawem zachowań w sferze ochrony środowiska (ochrona środowiska jako powinność prawna) motywacją może być choćby chęć uniknięcia sankcji, natomiast w sferze możliwości prawnych chęć osiągnięcia określonej indywidualnej korzyści lub korzyści dla środowiska jako dobra wspólnego. W tym wyróżnionym kontekście przyjęto, że ochrona środowiska jako możliwość prawna może być realizowana: (a) pośrednio, co ma miejsce wówczas, gdy jednostka w konkretnej sytuacji faktycznej podejmuje działania w celu ochrony indywidualnego interesu (prawa) i przy tej okazji w pełnym lub ograniczonym zakresie chroni środowisko jako dobro wspólne, co jest możliwe, o tyle o ile zachodzi co najmniej częściowa zbieżność obu prawnie chronionych interesów lub (b) bezpośrednio, co ma miejsce wówczas, gdy jednostka w konkretnej sytuacji faktycznej podejmuje działania w celu ochrony obiektywnego porządku prawnego i określonych w nim zasad ochrony środowiska oraz warunków korzystania z jego zasobów w imię interesu ogólnego (wspólnego); jej działanie nie jest więc obliczone bezpośrednio na

indywidualną korzyść, ale na korzyść dla środowiska jako dobra wspólnego, i w tym znaczeniu (z punktu widzenia egoistycznych interesów podejmującego działanie) ma charakter „bezinteresowny” i „powierniczy” zarazem.

W danym przypadku w nawiązaniu do pierwotnej motywacji działania jednostki (ochrona interesu indywidualnego lub ochrona interesu wspólnego) w grę wchodzi odpowiednio tzw. egoistyczna ochrona środowiska oraz tzw. altruistyczna ochrona środowiska.

2.5. Analiza koncepcji tzw. egoistycznej ochrony środowiska, która znajduje rozwinięcie w prawie publicznym i prywatnym obejmującym środki prawne, które stanowią lub mogą stanowić skuteczne narzędzie jej realizacji, pozwoliła na wykazanie związanych z nią walorów i mankamentów. Pośród nich wskazano między innymi na to, że: (a) pierwotne ukierunkowanie egoistycznej ochrony środowiska na indywidualną ochronę prawną nie wyklucza równoczesnej ochrony środowiska jako dobra wspólnego; ta jej „funkcja towarzysząca” jest możliwa, bowiem w sferze ochrony środowiska interesy indywidualne oraz interes wspólny (ochrona środowiska) nie mają charakteru rozłącznego; (b) praktyczne znaczenie egoistycznej ochrony środowiska ujawnia się przede wszystkim tam, gdzie zaspokojenie chronionego prawa indywidualnego lub interesu prywatnego jednostki (zbieżnego z interesem wspólnym) następuje w taki sposób, który stanowi jednocześnie określoną realną korzyść dla środowiska; (c) egoistyczna ochrona środowiska może być jednak realizowana w określonych nieprzekraczalnych (prawnomaterialnych) granicach wyznaczonych przez potrzebę wskazania naruszonego prawa lub interesu prawnego jednostki w związku z określonym oddziaływaniem na środowisko; poza tak wyznaczonymi granicami egoistyczna ochrona środowiska nie może być więc wykorzystana również w celu ochrony środowiska jako dobra wspólnego; nie służy ona ochronie środowiska jako dobra wspólnego także wówczas, gdy jednostka nie jest zainteresowana uruchomieniem ochrony prawnej lub gdy zaspokojenie chronionego interesu indywidualnego następuje w sposób, który nie stanowi jednocześnie określonej realnej korzyści dla środowiska; chociaż w tym ostatnim przypadku (braku osiągnięcia w konkretnej sytuacji jakiejś realnej korzyści dla środowiska) skuteczność egoistycznej ochrony środowiska może być oceniana z punktu widzenia jej funkcji prewencyjnej.

2.6. W kontekście opisanych prawnomaterialnych granic, w jakich może być realizowana tzw. egoistyczna ochrona środowiska, szczególnego znaczenie nabiera tzw. altruistyczna ochrona środowiska, która umożliwia wypełnienie luk w ochronie prawnej

środowiska jako dobra wspólnego i która traktowana jest w kategoriach ochrony komplementarnej względem ochrony egoistycznej.

Prezentacja tzw. altruistycznej ochrony środowiska i jej istoty w świetle możliwych w tym względzie zróżnicowanych założeń lub uwarunkowań prawnomaterialnych oraz prawnoformalnych pozwala na stwierdzenie, że jest ona w istocie zbiorczym określeniem dla zróżnicowanych: (a) form podejmowania działań na rzecz ochrony środowiska jako dobra wspólnego, (b) obszarów tych działań oraz (c) instrumentów prawnych, jako synonimu tych rozwiązań prawnych, które są lub mogą stanowić skuteczne narzędzie jej realizacji, pośród których znaczenie kluczowe posiada jednak instytucja prawna prawnośrodowiskowej skargi zbiorowej. Jej opisanie wymagało w pierwszej kolejności zdefiniowania tego pojęcia, które nie ma jak dotąd ustalonego znaczenia, w celu jego odróżnienia od szeroko rozumianego pojęcia „skarga” oraz znanej już także prawu pozytywnemu instytucji prawnej „skargi zbiorowej”, a także w celu odróżnienia „właściwych” od „niewłaściwych” prawnośrodowiskowych skarg zbiorowych.

W tak zakreślonym obszarze badań opisanie prawnośrodowiskowej skargi zbiorowej w świetle aktualnie obowiązujących rozwiązań prawnych poprzedzone zostało analizą ogólnego zagadnienia dotyczącego uzasadnienia dla wprowadzenia tzw. prawnośrodowiskowej skargi zbiorowej, wyrażanych poglądów w tym względzie oraz zarzutów jej dotyczących, związanych z problemem prywatyzacji dobra wspólnego. Równocześnie zostało ono poprzedzone analizą możliwych podstaw prawnomaterialnych oraz prawnoformalnych warunkujących korzystanie z prawa do wniesienia prawnośrodowiskowej skargi zbiorowej. Ustalenia te o charakterze modelowym/wzorcowym mogły być następnie poddane konfrontacji z aktualnie obowiązującymi w tym zakresie rozwiązaniami prawnymi w poszczególnych porządkach prawnych.

2.7. Zamykające niniejsze opracowanie rozważania poświęcone instytucji prawnośrodowiskowej skargi zbiorowej w świetle aktualnie obowiązujących przepisów prawnych prowadzone są na kilku płaszczyznach – prawa międzynarodowego, prawa Unii Europejskiej (zarówno na poziomie unijnym, jak i na poziomie krajowym) i prawa polskiego oraz w szerszym kontekście ogólnych zagadnień, które: (a) w części poświęconej prawu Unii Europejskiej dotyczyły podziału kompetencji pomiędzy Unię Europejską i państwa członkowskie w kwestii stanowienia, stosowania i kontroli przestrzegania prawa unijnego, konsekwencji wewnątrzunijnych przystąpienia Unii do Konwencji z Aarhus, czy też mechanizmów egzekwowania prawa unijnego na poziomie krajowym; (b) natomiast w części odnoszącej się do prawa polskiego dotyczyły wolności zrzeszania się, statusu prawnego

organizacji ekologicznych, a także pozycji ustrojowej Rzecznika Praw Obywatelskich oraz prokuratora, którym – wedle proponowanego ujęcia – przysługuje status rzeczników ochrony środowiska. Prezentacja przyjętych w poszczególnych porządkach prawnych rozwiązań prawnych w tym zakresie oraz praktyki ich stosowania uwzględnia równocześnie kwestie oddziaływania prawa międzynarodowego na prawo unijne oraz prawa międzynarodowego i prawa unijnego na prawo polskie.

2.8. Przeprowadzona w poszczególnych częściach monografii analiza dorobku doktrynalnego, obowiązujących rozwiązań prawnych oraz orzecznictwa sądowego z tego zakresu pozwoliła na sformułowanie szeregu wniosków, pośród których na uwagę zasługują w szczególności następujące:

- niezależnie od przyjmowanego w danym porządku prawnym sposobu ujmowania pojęcia środowiska nie ma ono charakteru bezwzględnego i statycznego, co pozwala na jego niezbędną adaptację i odpowiednie ujmowanie jego treści stosownie do zmieniających się okoliczności i potrzeb;

- system prawny konstruowany w nawiązaniu do uzasadnienia aksjologicznego, opartego na gwarancjach ochrony godności osoby ludzkiej oraz na zasadzie zrównoważonego rozwoju nie wyklucza ochrony prawnej ukierunkowanej na wartości przyrodnicze jako takie, a jedynie wyznacza nieprzekraczalne granice tak ukierunkowanej ochrony;

- spojrzenie na środowisko i jego elementy jako na dobro wspólne determinuje sposób ujęcia gwarancji prawnych jego ochrony; ich określenie, rozdzielnie i usystematyzowanie jako funkcjonalnej całości ma swe źródło w powierzonej państwu i jego organom ochronie środowiska przy równoczesnym, koniecznym (w kontekście walorów środowiska) udziale innych, niż pełniące funkcje władzy publicznej, podmiotów w realizacji tego dobra wspólnego;

- w spojrzeniu na ochronę środowiska i jej gwarancje prawne przez pryzmat określonych w prawie możliwości prawnych lub powinności prawnych chodzi o ukazanie ich komplementarnego względem siebie charakteru oraz o ukazanie prawnie zróżnicowanego uczestnictwa poszczególnych podmiotów ochrony środowiska jako dobra wspólnego; pozwala również na stwierdzenie, że ramach system gwarancji prawnych ochrony środowiska istnieją zróżnicowane formy podejmowania działań na rzecz ochrony środowiska jako dobra wspólnego, obszary tych działań oraz instrumenty prawne, pośród których w przestrzeni możliwości prawnych znaczenie kluczowe posiada instytucja prawna prawnośrodowiskowej skargi zbiorowej;

– pojęcie prawnośrodowiskowej skargi zbiorowej winno być rozumiane jako instrument prawa przedmiotowego skonstruowany dla zapewnienia osiągnięcia celów założonych przez porządek prawny w sferze ochrony środowiska, a w szczególności umożliwiające uruchomienie aktywności sądu w celu zakwestionowania działań lub zaniechań podmiotów publicznych lub prywatnych naruszających prawo ochrony środowiska względnie dochodzenia roszczeń w sytuacji bezpośredniego zagrożenia szkodą lub zaistnienia szkody w środowisku jako dobru wspólnym; chodzi więc w istocie o instrument prawny, z którego skorzystać mogą uprawnione podmioty działające jako powiernicy (rzecznicy) środowiska; prawnośrodowiskowa skarga zbiorowa jest więc instrumentem prawnym mającym na celu ochronę środowiska stanowiącego dobro wspólne;

– w kontekście możliwych zróżnicowanych rozwiązań prawnomaterialnych oraz prawnoformalnych warunkujących korzystanie z prawa do wniesienia prawnośrodowiskowej skargi zbiorowej niezbędnym jest także ich określenie, które zapewni efektywną ochronę środowiska jako dobra wspólnego i wyeliminuje nadal istniejące – tak na poziomie unijnym, jak i krajowym – luki w ochronie prawnej tego dobra;

- instytucja prawnośrodowiskowej skargi zbiorowej jest przejawem procesu „globalizacji i europeizacji” rozwiązań prawnych oddziałujących na pozycję prawną jednostki w państwie i w Unii Europejskiej;

- natomiast w kontekście gwarantowanego w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej prawa do sądu należy przyjąć, że prawnośrodowiskowa skarga zbiorowa (uprawnienie do jej wniesienia) pozostaje poza zakresem prawa do sądu w ujęciu materialnym, które nie wymaga, aby każde obiektywne naruszenie prawa mogło być zakwestionowane przed sądem, stanowi natomiast element prawa do sądu w ujęciu formalnym, z którym wiąże się gwarancja sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy środowiskowej bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

3. Pozostałe osiągnięcia i formy aktywności naukowej oraz działalność popularyzująca naukę

3.1. Autorstwo lub współautorstwo rozdziałów lub artykułów w pracach zbiorowych lub czasopismach

Na mój dorobek po uzyskaniu stopnia doktora składają się także rozdziały lub artykuły w pracach zbiorowych lub czasopismach, tworzone samodzielnie lub we współautorstwie. Ich problematyka obejmuje zagadnienia z zakresu polskiego i europejskiego prawa ochrony środowiska, w tym z zakresu wyróżnionych obszarów badawczych.

Za szczególnie ważne w moim dorobku naukowym uważam następujące publikacje mieszczące się w zakresie wyróżnianych kierunków badawczych:

W ramach pierwszego kierunku badawczego obok rozprawy habilitacyjnej chciałabym wskazać na mój artykuł w pracy zbiorowej:

The problem of revision of settled case-law of the ECJ regarding the interpretation of art.230 (4) of the EC Treaty (notes to the case T-150/05 Sahlstedt and Others v the Commission, [w:] (red.) J. Stelmach, R. Schmidt Krakauer-Augsburger Rechtsstudien. Wettbewerb der Staaten - Wettbewerb der Rechtsordnungen, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010, s. 165–189.

W publikacji tej analizie poddane zostało orzeczenie Sądu Pierwszej Instancji (SPI, obecnie Sąd) w sprawie *T-150/05 Sahlstedt i inni przeciwko Komisji* oraz krytycznie oceniony został pogląd o istnieniu wyczerpującego systemu środków odwoławczych i procedur służących zapewnieniu kontroli legalności unijnych aktów prawnych, wyrażony w orzecznictwie sądów unijnych. Analizowane orzeczenie potwierdza natomiast podnoszony w piśmiennictwie pogląd, że z punktu widzenia zasady efektywnej ochrony prawnej jednostek (aspekt subiektywny) czy też efektywności prawa unijnego (aspekt obiektywny), system ten w praktyce wykazuje luki, czego powodem jest wąsko ujęta koncepcja sądowego upoważnienia do uruchomienia kontroli działań (zaniechań) instytucji Unii przez jednostki (art. 263 akapit czwarty Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej) – z jednej strony, a z drugiej – faktyczne i prawne granice możliwości wzruszenia przez te podmioty aktów unijnych w trybie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. W analizowanym orzeczeniu SPI negatywnie rozstrzygnął kwestie *locus standi* jednostek, które wniosły skargę na decyzję Komisji przyjmującą na mocy art. 4 ust. 2 dyrektywy 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory „wykaz obszarów ważnych dla Wspólnoty”. Stanowisko SPI oraz odmienny w tej sprawie pogląd rzecznika generalnego

Yves Bot'a stanowiły pretekst dla podjęcia dalszej dyskusji i zwrócenia uwagi na potrzebę rewizji utrwalonego orzecznictwa sądów unijnych w kwestii interpretacji przesłanek „indywidualnego i bezpośredniego” dotknięcia w sprawach z zakresu ochrony środowiska. Przy czym nie chodziło w tym przypadku o dopuszczenie wyjątku od dotychczasowej ich interpretacji, ale wręcz przeciwnie – chodziło o wykazanie, że przesłanki te w przedmiotowej sprawie zostały przez skarżących spełnione i że w tym przypadku przenoszenie „sporu” na poziom krajowy i weryfikacja spornej decyzji w trybie prejudycjalnym jest nieuzasadniona i to z kilku powodów. Wymagało to jednak oceny tych przesłanek nie tylko w nawiązaniu do przedmiotu skargi, ale przede wszystkim do zarzutów jej dotyczących. Co w przedmiotowej publikacji uczyniono.

W ramach drugiego kierunku badawczego za szczególnie ważne uważam artykuły zamieszczone w pracach zbiorowych i czasopismach:

The Need to Consolidate EU environmental law; A Polish Perspective, [w:] R. Macrory (red.): *Reflections on 30 Years of EU Environmental Law. A High Level of protection?* Europa Law Publishing, Groningen 2006, s. 493–502.

W rozważaniach zawartych w tym opracowaniu, dla podstaw których przeprowadzona została obszerna analiza prawa pozytywnego i prawa orzeczniczego, wskazałam na dotychczasową linię rozwojową unijnego prawa ochrony środowiska, charakteryzującą się swego rodzaju fragmentarycznością, rozproszeniem oraz zróżnicowaną „historią tworzenia” tego prawa, co w efekcie prowadzi do praktycznych trudności w jego bezpośrednim i pośrednim stosowaniu na poziomie krajowym. Z tego powodu oraz z uwagi na zakres i intensywność oddziaływania prawa unijnego na prawo krajowe (także z polskiej perspektywy) wywiodłam potrzebę konsolidacji (porządkowania) unijnego prawa ochrony środowiska. Zakładając, że konsolidacja może mieć różny charakter, przyjąłam, iż winna ona polegać nie tylko na takim porządkowaniu obowiązującego prawa, które zmierza do zespolenia w jednym nowym wiążącym akcie normatywnym dotychczas obowiązujących norm, rozproszonych w wielu aktach prawnych wraz z ich kolejnymi zmianami (zespolenie może objąć poszczególne przepisy lub całe akty prawne) i przy tej okazji dokonanie w niezbędnym zakresie określonych zmian redakcyjnych, uzupełnień obowiązujących unormowań, a w razie potrzeby także wprowadzenie niezbędnych zmian merytorycznych (konsolidacja *sensu stricto*), ale może obejmować także i inne działania (faktyczne i prawne), które zmierzają do zapewnienia

przejrzystości, czytelności, spójności unijnego prawa ochrony środowiska (konsolidacja *sensu lato*). Wykazałam również, że choć tak rozumiany proces konsolidacji prawa Unii Europejskiej (UE) miał już wówczas w pewnym zakresie miejsce (aspekt statyczny konsolidacji prawa UE), to jednocześnie podkreśliłam szczególnie doniosłe znaczenia aspektu dynamicznego konsolidacji. Uznałam, że skoro prawo unijne podlega ciągłemu rozwojowi, to z natury rzeczy także i jego konsolidacja (porządkowanie) musi mieć charakter ciągły, czyli powinna być postrzegana jako pewien proces, który trwa i który powinien być nadal kontynuowany. Ergo potrzeba dalszej ewolucji prawa unijnego nie przeczy idei konsolidacji, a wręcz przeciwnie – jego rozwój wymusza konsolidację, zaś konsolidacja ułatwia prawidłowy rozwój tego prawa, bowiem zakłada ona potrzebę retrospektywnej oceny i porządkowania dotychczasowego dorobku (prawodawstwa i orzecznictwa). Wywiodłam również, że celem „konsolidacji” prawa ochrony środowiska na płaszczyźnie unijnej nie jest zespolenie w jakimś „jednym akcie prawnym” wszystkich przepisów środowiskowych ani też wyczerpujące/pełne uregulowanie tego obszaru działania Unii, ale praktyczne jej znaczenie dla ograniczenia faktycznie istniejącego deficytu w zakresie prawidłowej implementacji i stosowania tego prawa przez państwa członkowskie, wskazując w tym kontekście na znaczenia konsolidacji prawa UE dla procesu stanowienia i stosowania polskiego prawa ochrony środowiska. Pragnę nadmienić, że problem ten był przedmiotem referatu wygłoszonego na międzynarodowej konferencji naukowej (*30 Years of EC Environmental Law; Symposium in honour of Ludwig Krämer convened by Avosetta Group to be held in Bremen, Bremen 24–25 września 2004 r.*) i spotkał się z przychylnym przyjęciem, a zawarte w publikacji poglądy potwierdza kierunek ewolucji prawa Unii Europejskiej, czego przykładem może być dyrektywa 2010/75/UE w sprawie emisji przemysłowych, która konsoliduje w jednym akcie prawnym przepisy dotychczasowej dyrektywy IPPC oraz sześciu innych dyrektyw dotyczących emisji przemysłowych.

Oceny oddziaływania na środowisko w świetle orzecznictwa ETS

[w:] Europejski Przegląd Sądowy z 2007, nr 10, s. 27–44.

Przedmiotowa publikacja poświęcona jest szczególnie ważnej – z punktu widzenia prewencyjnej ochrony środowiska regulacji unijnej – dyrektywie 85/337 w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (obecnie dyrektywa 2011/92, dalej jako dyrektywa OOS), której przedmiotem jest procedura ocen oddziaływania na środowisko przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na

środowisko. Dyrektywa ta w doktrynie określona została jako jedno z najważniejszych osiągnięć prawodawcy unijnego, co nie zmienia faktu, że od samego początku rodziła wiele problemów w procesie jej implementacji. Wyrazem tego są bardzo liczne orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) dotyczące przypadków naruszenia jej przepisów oraz przesądzające o sposobie interpretacji przepisów tej dyrektywy. Orzeczenia te omówione zostały w nawiązaniu do kluczowych dla instytucji prawnej ocen oddziaływania na środowisko kwestii. Przeprowadzona analiza pozwoliła na sformułowanie szeregu wniosków dotyczących obowiązków państw członkowskich określonych w dyrektywie, które odnoszą się do kwestii: międzyczasowego stosowania dyrektywy OOS; interpretacji przepisów dyrektywy OOS w sposób zgodny z jej zakresem i celem określonym przez TSUE jako „szeroki i dalekosiężny”; materialnoprawnych i formalnoprawnych kryteriów klasyfikacji przedsięwzięć do wymaganej dyrektywą oceny oddziaływania na środowisko i sposobów ich naruszenia; granic przyznanego państwom członkowskim w dyrektywie swobodnego uznania w procesie kwalifikacji przedsięwzięć do oceny i skutków jego przekroczenia; zakazu „obchodzenia” przepisów dyrektywy OOS przez dzielenie jednego większego projektu na kilka mniejszych i nie uwzględnianie ich kumulatywnego oddziaływania na środowisko; obowiązku bezpośredniego stosowania art. 4 w zw. z art. 2 (1) dyrektywy OOS w sytuacji zaniechania lub błędnej transpozycji tych przepisów do prawa krajowego. Wnioski te dotyczyły także roli Komisji Europejskiej jako strażnika prawa unijnego i ciężącego na niej ciężaru dowodu naruszenia przez państwo członkowskie dyrektywy OOS, które w przypadku zarzutu zaniechania przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko danego przedsięwzięcia nie może ograniczać się do stwierdzeń o charakterze ogólnym i domniemania, że określone przedsięwzięcia – czy to z uwagi na jego charakter, czy lokalizację – może znacząco oddziaływać na środowisko. Wnioski te dotyczyły także możliwości wniesienia przez Komisję skargi wymuszającej (art. 258 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej) w przypadku zezwolenia przez właściwy organ krajowy na realizację przedsięwzięcia bez przeprowadzenia wymaganej uprzedniej oceny oddziaływania na środowisko i to niezależnie od upływu czasu od wydania zezwolenia oraz od faktu zaskarżenia zezwolenia do sądu krajowego.

*Postępowanie w przedmiocie wydania „decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach” –
dylematy interpretacyjne [w:] Wspólnotowe prawo ochrony środowiska i jego
implementacja w Polsce trzy lata po akcesji, M. Bar, J. Jendrośka (red.), Centrum Prawa
Ekologicznego, Wrocław 2008 r., s. 199–238.*

Rozważania zawarte w tym opracowaniu dotyczącym ocen oddziaływania na środowisko (ooś) – w tym także na obszar Natura 2000 – planowanych przedsięwzięć prowadzone były w nawiązaniu do pięciu podstawowych założeń. Po pierwsze, że stosowanie ówczesnej dyrektywy 85/337 (obecnie dyrektywa 2011/92, dalej jako dyrektywa OOS) stanowi pośrednie (zdecentralizowane) wykonywanie prawa unijnego, dlatego w odniesieniu do przepisów prawa polskiego o postępowaniu w sprawie oceny oddziaływania na środowisko (tak przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, jak i na obszary Natura 2000) niezbędnym jest zapewnienie nie tylko ich formalnej zgodności z ww. dyrektywami, ale także takie ich stosowanie i interpretacja, która zapewni praktyczną i skuteczną zarazem realizację celów obu dyrektyw, a w razie ewentualnych wątpliwości ich usuwanie w drodze wykładni zgodnej z prawem unijnym. Po drugie, że celem dyrektywy OOS jest nie tylko ocena planowanego działania z punktu widzenia jego skutków środowiskowych, ale także wzmocnienie odpowiedzialności, jawności i społecznej akceptacji dla podejmowanych przez organy państwowe decyzji w sprawach ochrony środowiska poprzez gwarantowany udział społeczeństwa w tym postępowaniu. Po trzecie, że włączenie tzw. odpowiedniej oceny dla obszaru Natura 2000 jako oceny „szczególnej” (tzw. oceny naturowej), regulowanej dyrektywą 92/43/EWG, do istniejącego systemu ocen oddziaływania na środowisko jest możliwe, ale przy uwzględnieniu odrębności dotyczących przedmiotu, celu i skutków „oceny naturowej”. Po czwarte, że przyjęcie obu dyrektyw (dyrektywy OOS i dyrektywy 92/43) na podstawie art. 192 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dawny art. 175 Traktatu ustawiającego Wspólnotę Europejską) przesądza o granicach związania ustawodawcy krajowego prawem UE. I wreszcie po piąte, że omawiana problematyka jest dodatkowo także przedmiotem konwencji z Aarhus, która będąc umową międzynarodową ratyfikowaną za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli nie da się jej pogodzić z umową (art. 91 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej).

W tak zakreślonym obszarze problemów, uwzględniając piśmiennictwo z tego zakresu, w opracowaniu poddano analizie, ocenie i interpretacji obowiązujące polskie przepisy w odniesieniu do kluczowych dla instytucji prawnej ocen oddziaływania na środowisko kwestii, które rodziły liczne dylematy interpretacyjne i budziły zastrzeżenia w kontekście obowiązku takiej transpozycji obu dyrektyw, która czyniłaby zadość sformułowanym w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wymogom „określoności i jasności”. W toku tych rozważań oraz w ich konkluzji wskazano na różne praktycznie doniosłe wnioski stąd płynące, w tym te dotyczące zakresu przedmiotowego obowiązku przeprowadzania oceny

oddziaływania na środowisko, charakteru prawnego decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach jako *sui generis* 'rozstrzygnięcia wstępnego' względem ewentualnego przyszłego zezwolenia (odmowy zezwolenia) na realizację konkretnego przedsięwzięcia i związanych z tym skutków prawnych, jej służebnej, jak opisuje się to w literaturze, funkcji, czy te dotyczące pozycji społeczeństwa uczestniczącego w postępowaniu w sprawie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, na jego poszczególnych etapach. Wskazano również na unijne kryteria interpretacji omawianych przepisów, zwracając równocześnie uwagę na potrzebę przygotowania oraz wprowadzenia w życie stosownych zmian legislacyjnych, które pozwoliłyby wyeliminować wskazane nieścisłości. Tym bardziej, iż – jak podkreślono – nie można wychodzić z założenia, że naruszenia obowiązujących reguł prawa unijnego, jakich w toku administracyjnego postępowania jurysdykcyjnego przy stosowaniu prawa krajowego dopuścić się mogą właściwe organy administracji publicznej prowadzące postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, będą mogły zostać skorygowane w wyniku ewentualnego późniejszego postępowania sądowego w konkretnej sprawie, co *nota bene* ma miejsce w wielu przypadkach w praktyce stosowania tych przepisów w Polsce.

Wyrażone w tej publikacji poglądy miały wpływ na kierunek orzecznictwa sądowno-administracyjnego, co znalazło wyraz również w treści uzasadnień (bez lub z przywołaniem) wyroków sądowych (zob. wyroki WSA w Warszawie: z dnia 8.10.2010 r., IV SA/Wa 1581/10; z dnia 13.09.2010 r., IV SA/Wa 994/10; z dnia 12.03.2010 r., IV SA/Wa 2102/09; z dnia 13.03.2009 r., IV SA/Wa 84/09, w tym także w sporze dotyczącym planowanej budowy obwodnicy Augustowa - wyrok NSA z dnia 16.09.2008 r., II OSK 821/08 oraz w uzasadnieniach innych orzeczeń odsyłających do tego ostatniego wyroku, np. wyrok NSA z dnia 18.10.2012 r. II OSK 1127/11; wyrok WSA w Lublinie z dnia 11.09.2012 r., II SA/Lu 272/12; wyrok WSA w Poznaniu z dnia 26.06.2012 r. II SA/Po 510/10; wyrok WSA w Poznaniu z dnia 19 stycznia 2011 r., IV SA/Po 814/10).

*Obowiązek prawny klasyfikacji „obszarów specjalnej ochrony ptaków” w orzecznictwie
ETS i prawie polskim,*

[w:] Europejski Przegląd Sądowy 2008, nr 7, s. 27–36.

Przedmiotem tego opracowania jest analiza obszernego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczącego obowiązku prawnego klasyfikacji obszarów specjalnej ochrony ptaków sformułowanego w art. 4 ust. 1 i 2 dyrektywy 2009/147/WE w

sprawie ochrony dzikiego ptactwa (tzw. dyrektywa ptasia). W nawiązaniu do niej oraz w kontekście dyspozycji art. 91 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, zasady lojalności (art. 4 ust. 3 TUE) oraz mechanizmu egzekwowania prawa UE w postaci skutku bezpośredniego, podjęto próbę interpretacji stosownych przepisów ustawy o ochronie przyrody (UOP) w brzmieniu obowiązującym do 14.11.2008 r. W tym przypadku miało to istotne znaczenie, bowiem kwestia obowiązku klasyfikacji tzw. obszarów ptasich oraz możliwość ich „deklastyfikacji” pozostawiona jest uznaniu organu, a to z uwagi na przyjętą w art. 27 ust. 1 UOP w brzmieniu obowiązującym do 14.11.2008 r. konstrukcję prawną i stosowane w art. 28 ust. 1 UOP w brzmieniu obowiązującym do 14.11.2008 r. pojęcia niedookreślone (obecnie zob. art. 27 ust. 1 UOP oraz art. 27a ust. 1 i 3 UOP). Równocześnie, w odniesieniu do obowiązku i zakresu ochrony tzw. projektowanych obszarów ptasich, w doktrynie podnoszone są zastrzeżenia, co do ich zgodności z Konstytucją. A dodatkowo, kwestia obowiązku prawnego ochrony tzw. faktycznych obszarów ptasich, czyli tych, które, pomimo że spełniają kryteria ornitologiczne do ich sklasyfikowania jako obszary specjalnej ochrony ptaków, nie zostały sklasyfikowane jako takie, nie została w ogóle przesądzona w ustawie o ochronie przyrody.

W ramach trzeciego kierunku badawczego za ważne uważam artykuły zamieszczone w pracach zbiorowych i czasopismach:

Co-operation in GMO-matters in Polish law

[w:] *Recht und Um-Welt. Essays in honour of Prof. Dr. Gerd Winter, L. Krämer (red), Europa Law Publishing, Groningen 2003, s. 351–372.*

W opracowaniu tym przedstawiona została problematyka prawna podejmowania i realizacji przedsięwzięć z wykorzystaniem organizmów genetycznie zmodyfikowanych w świetle konstytucyjnego obowiązku współdziałania państwa i społeczeństwa w sprawach ochrony środowiska, uzasadnionego dążeniem do zapewnienie efektywnej ochrony środowiska, zgodnej z zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5 Konstytucji RP). Obowiązku, który wymaga od ustawodawcy krajowego wyposażenia poszczególnych uczestników zaangażowanych w proces reglamentacji podejmowania i prowadzenia tych przedsięwzięć, w tym właściwych organów władzy publicznej, podejmujących te działania jednostek oraz ogółu społeczeństwa w odpowiednie, z uwagi na wyznaczoną im do spełnienia rolę, instrumentarium prawne działania. W tym kontekście oraz w nawiązaniu do doktrynalnego wyróżnienia instrumentów ochrony środowiska bezpośredniego oddziaływania na

instrumenty kontroli wstępnej, bieżącej i następczej, opisano realizację konstytucyjnego obowiązku współdziałania państwa i społeczeństwa w tym obszarze aktywności gospodarczej jednostek na gruncie prawa polskiego.

Obowiązki podmiotu odpowiedzialnego i wytwórcy produktów leczniczych zakresie ochrony środowiska w przepisach prawa farmaceutycznego

[w:] Prawo i Środowisko z 2010 r. nr 3 (63), ss. 78–94 (wspólnie z dr Magdaleną Krekorą).

W opracowaniu tym (w części dotyczącej reglamentacji dopuszczania do obrotu oryginalnych biotechnologicznych produktów leczniczych), w nawiązaniu do normy kolizyjnej, odnoszącej się do wzajemnej relacji przepisów horyzontalnych i wertykalnych prawa techniki genetycznej, wyrażonej na gruncie prawa unijnego w art. 12 dyrektywy 2001/18 w sprawie zamierzonego uwalniania do środowiska organizmów zmodyfikowanych genetycznie i uchylająca dyrektywę Rady 90/220/EWG, wskazuje na wynikającą z niej i akceptowaną w doktrynie prawa europejskiego dyrektywę tzw. materialnego zakazu pogarszania, którego istotą jest to, iż przyjęty w regulacjach wertykalnych (tu: Rozporządzenia 726/2004 ustanawiające wspólnotowe procedury wydawania pozwoleń dla produktów leczniczych stosowanych u ludzi i do celów weterynaryjnych i nadzoru nad nimi oraz ustanawiające Europejską Agencję Leków) standard bezpieczeństwa dla zdrowia ludzkiego i środowiska musi co najmniej odpowiadać standardowi przyjętemu w dyrektywie horyzontalnej (2001/18), a dodatkowo także na wynikającą z Rozporządzenia 726/2004 dyrektywę zintegrowanej oceny jakości, bezpieczeństwa, skuteczności danego produktu i jednocześnie ryzyka dla środowiska przeprowadzanej w scentralizowanym postępowaniu w sprawie udzielenia pozwolenie na dopuszczenie biotechnologicznego produktu leczniczego do obrotu.

Koncepcja zintegrowanych planów ochrony dla parków narodowych i obszarów Natura 2000

[w:] Prawo i Środowisko 2009, nr 3 (59), s. 100–110.

W tym artykule opowiadam się za zastosowaniem doktrynalnej koncepcji zintegrowanej ochrony środowiska (w jej aspekcie zewnętrznym i wewnętrznym) do zasad sporządzania planów ochrony dla parków narodowych, których obszar pokrywa się w całości lub w części z obszarem Natura 2000. Okoliczność, że w tych samych granicach przestrzennych istnieją dwa (lub więcej) obszary specjalne i odpowiadające im szczególne reżimy ochronne, może

bowiem powodować kolizje pomiędzy poszczególnymi normami, wynikłe z kolizji w sposobie realizacji poszczególnych zadań i celów priorytetowych. Dlatego postuluję, aby w takim przypadku, opracowywać nie dwa odrębne plany ochrony (osobno dla parku narodowego i osobno dla obszaru Natura 2000), ale jeden zintegrowany plan dla obu form ochrony przyrody, za czym przemawiają nie tylko analizowane w publikacji przepisy ustawy o ochronie przyrody, ale także efektywna ochrona przyrody parku narodowego oraz siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków zlokalizowanych w granicach obszaru Natura 2000. Wymaga to jednak działań wspólnych właściwych w tym względzie organów krajowych.

3.2. Autorstwo lub współautorstwo innych opracowań

Nie wyróżnione już jako ważne, choć nie pozbawione walorów naukowych, także dydaktycznych lub praktycznych są także opracowania: (a) *Prawo ochrony środowiska – porady i wyjaśnienia*, [w:] Publikacja elektroniczna programu Lex Polonica, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis Sp. z o.o., która zawiera objaśnienia i interpretacje wybranych przepisów z zakresu polskiego i unijnego prawa ochrony środowiska, w sumie 32 napisane i aktualizowane w latach 2003–2005 tematyczne „porady i wyjaśnienia”, łącznie 128 stron; (b) *Environmental governance: actors, institutions, competences, tools, networks, coordination/cooperation* (chapter 11, s. 209–234) oraz *Water management and protection in Poland* (chapter 22, s. 463–482), [w:] *Environmental Protection in Multi-Layered Systems Comparative Lessons from the Water Sector*, ed. by M. Alberton and F. Palermo, Leiden • Boston 2012, które poświęcone są materialnoprawnym i formalnoprawnym, w tym organizacyjnoprawnym aspektom zarządzania środowiskiem, w tym wodami na gruncie prawa polskiego (opracowanie napisane wspólnie z dr. Pawłem Czepielem dr. Marcinem Stoczkiewiczem), (c) *Organizmy genetycznie zmodyfikowane w prawie UE i w prawie polskim – przegląd aktualnych regulacji prawnych*, [w:] M. Grzegorzyc (red.) *Integralna Ochrona Przyrody*, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków 2007, s. 243–261 oraz *Ochrona przyrody – zagadnienia prawne*, [w:] M. Grzegorzyc i in. (red.), *Mówić o ochronie przyrody. Zintegrowana wizja ochrony przyrody (Podręcznik dla studentów)*, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Instytut Studiów Franciszkańskich, Instytut Botaniki PAN, Kraków 2002 r., s. 239–272, które mają nie tylko charakter naukowy z uwagi na zawartą nich analizę prawną, ale jednocześnie popularyzatorski, z uwagi na możliwy krąg odbiorców.

Pragnę również zwrócić uwagę na poznawcze, praktyczne i popularyzatorskie walory opracowywanych samodzielnie lub wspólnie z inną osobą raportów krajowych na cykliczne

spotkania w ramach sieci naukowej *Avosetta Group*, które wymagają w każdym przypadku analizy przepisów prawa, orzecznictwa (lub innych źródeł) z zakresu różnych obszarów regulacji środowiskowej i pod różnym kątem i które następnie są przedmiotem dyskusji podczas seminarium; ich walorem jest także ich publikacja elektroniczna na stronie www.avosetta.org (np. *Producer responsibility and product policy – Poland*, 2004 r., wspólnie z mgr. Maciejem Pawłusiewiczem, s. 1–19; *Legal aspects of climate change. In particular, emissions trading mechanisms (European and national perspectives) – Polish report*, 2004 r. – wspólnie z dr. Jerzym Jendroską, s. 1–11; *Manner of implementation of the Environmental Liability Directive into Polish law – 2007*, s. 1–12, zob. szerzej załączniki nr 4 i nr 7).

3.3. Współpraca z instytucjami, organizacjami i sieciami naukowymi

Wyrazem mojej współpracy z instytucjami, organizacjami i sieciami naukowymi jest udział w konferencjach i wyjazdach studyjnych, udział w programach/projektach badawczych, sieciach naukowych i radzie naukowej.

(a) Konferencje/seminaria

Po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczyłam czynnie (udział z wygłoszonym referatem lub przygotowanym opracowaniem na spotkanie) lub w innym charakterze (dyskutanta, panelisty) w 24 tematycznych konferencjach naukowych lub seminariach naukowych, które organizowane były przez różne ośrodki naukowe krajowe i zagraniczne poświęcone zagadnieniom z zakresu prawa ochrony środowiska, prawa europejskiego, prawa i postępowania administracyjnego. Uczestniczyłam w ogólnopolskich zjazdach Katedr i Zakładów Prawa Ochrony Środowiska, połączonych niekiedy z międzynarodową lub ogólnopolską konferencją naukową (Duszniki-Zdrój, październik 2003 r.; Lublin, maj 2011 r.; planuję również uczestnictwo w najbliższym Zjeździe Katedr i Zakładów Prawa Ochrony Środowiska – Szczecin, kwiecień 2013 r.), ogólnopolskim zjeździe Katedr Prawa i Postępowania Administracyjnego (Szklarska Poręba, wrzesień 2008 r.), ogólnopolskich lub międzynarodowych konferencjach naukowych (Kraków 26 kwietnia 2003 r., Gródek nad Dunajcem, maj 2004 r.; Bruksela, lipiec 2004 r.; Brema, wrzesień 2004 r.; Bruksela, październik 2006 r.; Kamień Śląski, listopad 2007 r.; Łódź, kwiecień 2008 r.; Wrocław, listopad 2008 r.; Gródek nad Dunajcem, czerwiec 2009 r.; Kraków, kwiecień 2012 r.); oraz międzynarodowych spotkaniach/seminariach naukowych (Kopenhaga, styczeń 2002 r.;

Amsterdam, październik 2002 r.; Bruksela, styczeń 2004 r.; Haga, grudzień 2004 r.; Madryt, kwiecień 2005 r.; Kraków, styczeń 2006 r.; Siena, wrzesień 2006 r. ; Ghent, czerwiec 2007 r. ; Sztokholm, październik 2009 r.; Oslo, kwiecień 2011 r.; Fribourg, listopad 2012 r.).

Efektom mojego czynnego udziału w niektórych z nich są opracowania opublikowane w formie papierowej (zbiorach pokonferencyjnych), elektronicznej lub w dokumentach pokonferencyjnych, które ujęte zostały w wykazie publikacji (zob. załącznik nr 4).

Szczegółowe informacje dotyczące tematu, organizatora i terminu konferencji oraz przygotowanych na nie opracowań lub wygłoszonych referatów zamieszczone zostały w załączniku nr 7.

(b) Wizyty badawcze i wyjazdy kwerendalne

W okresie mego zatrudnienia w Uniwersytecie Jagiellońskim po uzyskaniu stopnia doktora odbyłam kilka podróży studyjnych do europejskich uniwersytetów lub innych europejskich instytucji publicznych w ramach wymiany bezpośredniej, udziału w projektach badawczych lub w ramach innych form współpracy międzynarodowej (zob. załącznik nr 7). Niektóre z nich związane były z przygotowaniem przedłożonej rozprawy habilitacyjnej.

(c) Członkostwo w radach naukowych i sieciach naukowych

W ramach współpracy z instytucjami, organizacjami i sieciami naukowymi pragnę podkreślić moje członkostwo w międzynarodowej grupie prawników stanowiącej forum wymiany naukowej i współpracy przedstawicieli środowisk naukowych uniwersytetów europejskich, zajmujących się prawem ochrony środowiska (maksymalnie dwóch przedstawicieli z danego kraju) oraz przedstawicieli właściwych instytucji Unii Europejskiej – *Avosetta Group*. Założycielami *Avosetta Group* są wybitni eksperci z zakresu prawa ochrony środowiska. W ramach działalności *Avosetta Group* odbywają się cykliczne spotkania (dotychczas raz lub dwa razy do roku) organizowane przez poszczególnych członków grupy i poświęcone wybranemu zagadnieniu z zakresu prawnej problematyki ochrony środowiska. Ich efektem są niekiedy prace zbiorowe lub wspólne konkluzje, które wówczas są publikowane na stronie internetowej *Avosetta Group* (<http://www.avosetta.org/>), tak jak i wszystkie opracowania (raporty) krajowe przygotowywane na poszczególne spotkania przez jego uczestników. Dotychczas odbyło się 17 spotkań, w których w większości brałam udział (zob. wykaz konferencji i seminariów w załączniku nr 7). Spotkanie dotyczące

problematyki obszarów Natura 2000 odbyło się w Krakowie w Uniwersytecie Jagiellońskim i zostało zorganizowane przez Katedrę Prawa Ochrony Środowiska UJ oraz Katedrę Prawa Europejskiego i Międzynarodowego Uniwersytetu w Opolu, której pracownikiem jest dr Jerzy Jendrośka, drugi przedstawiciel z Polski w *Avosetta Group*. W ramach tego spotkania przewodniczyłam jednej z sesji.

Szerzej o przedmiocie działalności *Avosetta Group* zob. załącznik nr 7.

Od roku 2004 jestem również członkiem Rady Naukowej Tatrzańskiego Parku Narodowego.

(d) Ekspertyzy lub inne opracowania na zamówienie podmiotów realizujących zadania publiczne

Moja aktywność w tym zakresie związana jest przede wszystkim z członkostwem w Radzie Naukowej Tatrzańskiego Parku Narodowego i bieżącą współpracą z Parkiem, co wynika nie tylko z mego aktywnego udziału w cyklicznych posiedzeniach Rady, ale także z faktu przygotowywanych przeze mnie opinii prawnych (zob. załącznik nr 7) oraz udzielanych doraźnych konsultacji prawnych. W ramach tej współpracy współtworzyłam projekt regulaminu działania Rady TPN.

Przed powołaniem na członka Rady Naukowej TPN opracowałam wspólnie z dr. Pawłem Kryczko opinię prawną na zamówienie Dyrektora Tatrzańskiego Parku Narodowego nt. współpracy pomiędzy TPN a TOPR'em w zakresie realizacji powierzonych obu tym podmiotom zadań (2003), ss. 26.

(e) Udział w projektach/programach badawczych

W latach 2000–2001 uczestniczyłam w projekcie: *Tempus Phare Joint European Project, JEP- 14140: Institutional Building Project – Training of Polish Trainers to Train Public Administration Officials in Poland both at Local Self-government level and Regional Bodies of Government Administration.*

W roku akademickim 2003/04, 2004/05 oraz 2005/06 uczestniczyłam jako wykładowca i współautor skryptu w przygotowanym i zrealizowanym przez Instytut Ochrony Przyrody PAN przy współpracy Ośrodka Studiów Franciszkańskich PAT i Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Krakowie projekcie edukacyjnym *Akademia Ochrony Przyrody.*

W 2011–2012 r. na zaproszenie M. Alberton (Accademia Europea Bolzano) uczestniczyłam w projekcie koordynowanym przez M. Alberton i F. Palermo (Accademia Europea Bolzano) jako współautor przywołanej już wcześniej publikacji: *Environmental Protection in Multi-Layered Systems Comparative Lessons from the Water Sector*, pod. red. M. Alberton and F. Palermo, Leiden • Boston 2012; opracowane przeze mnie wspólnie z dr. Pawłem Czepielem i dr. Marcinem Stoczkiewiczem rozdziały to: *Environmental governance: actors, institutions, competences, tools, networks, coordination/cooperation* (rozdział 11, s. 209–234); *Water management and protection in Poland* (rozdział 22, s. 463–482).

Od 2012 r. i nadal uczestniczę w unijnym projekcie badawczym koordynowanym przez: Accademia Europea Bolzano, *Integrated management of biological and landscape diversity for sustainable regional development and ecological connectivity in the Carpathians*, Project SEE/B/0010/2.3/X).

Szczegółowe informacje dotyczące projektów zamieszczone zostały w załączniku nr 7.

3.4. Dorobek dydaktyczny i organizatorski

(a) Dydaktyka

Niezależnie od prowadzonej działalności naukowej zaangażowana byłam i jestem w działalność dydaktyczną i szkoleniową w macierzystej uczelni oraz poza nią. Doświadczenia w tym zakresie zdobywałam prowadząc w kolejnych latach zajęcia w różnych formach (wykłady, konserwatoria, seminaria, szkolenia) i dla różnych odbiorców (w tym studentów, sędziów, pracowników administracji publicznej).

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych oraz objęciu od dnia 1 października 2003 r., na podstawie decyzji Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego, stanowiska adiunkta, w macierzystej uczelni prowadziłam, lub prowadzę nadal, następujące zajęcia dydaktyczne dla studentów kierunku prawo i kierunku administracja:

- ćwiczenia z przedmiotu „Prawo ochrony środowiska”
- wykład monograficzny „Ochrona środowiska w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości”; pełniłam również funkcję egzaminatora;
- wykład podstawowy oferowany przez Katedrę Prawa Ochrony Środowiska: „*Prawo ochrony środowiska w Polsce i w Unii Europejskiej*”; pełnię jednocześnie funkcje egzaminatora; pragnę nadmienić, iż wykład ten o charakterze fakultatywnym cieszy się dużym zainteresowaniem, w roku akademickim 2010/2011 przystąpiło do egzaminu ponad 400 studentów prawa (prawo stacjonarne i niestacjonarne łącznie), w tym roku

akademickim zadeklarowało ten przedmiot ponad 600 studentów na prawie stacjonarnym i niestacjonarnym łącznie;

- seminarium magisterskie z przedmiotu „Prawo ochrony środowiska w Polsce, w Unii Europejskiej i w innych krajach”; dotychczas byłam nie tylko promotorem prac magisterskich z zakresu prawa ochrony środowiska ale pełniłam również funkcję recenzenta prac magisterskich z zakresu prawa ochrony środowiska, a w kilku przypadkach prac z zakresu prawa europejskiego; pełniłam również funkcję członka Komisji lub Przewodniczącego Komisji przeprowadzającej egzaminy magisterskie na kierunku prawo i na kierunku administracja;
- dotychczas nie sprawowałam opieki naukowej nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego.

Dodatkowo zaangażowana byłam, lub nadal jestem, w działalność dydaktyczną oferowaną w macierzystej uczelni, ale adresowaną do innych niż studenci kierunku prawo i kierunku administracja, adresatów. Przez kilka lat prowadziłam wykład „Prawne podstawy ochrony środowiska” dla studentów specjalizacji biologia środowiskowa na Wydziale Biologii i Nauki o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz dla studentów specjalizacji ochrona środowiska na Wydziale Chemii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prowadziłam również, i nadal prowadzę, wykłady z zakresu polskiego i unijnego prawa ochrony środowiska w ramach oferowanych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego: dwusemestralnych podyplomowych studiów „Prawo Unii Europejskiej” (prowadzonych przez Katedrę Prawa Europejskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego) oraz podyplomowych studiów Administracji Publicznej (prowadzonych przez Katedrę Prawa Samorządu Terytorialnego Uniwersytetu Jagiellońskiego). Ich odbiorcami są m.in. sędziowie, radcy prawni oraz przedstawiciele administracji publicznej.

Obok ww. aktywności dydaktycznej w moim dorobku mam także cykliczne lub pojedyncze wykłady/wystąpienia prowadzone w ramach współpracy z naukowymi instytucjami publicznymi czy jednostkami prywatnymi. Obejmują one problematykę prawa ochrony środowiska (np. wykłady prowadzone dla sędziów sądów administracyjnych w ramach oferowanego przez Instytut Nauk Prawnych PAN Zakład Prawa Europejskiego „Podyplomowego Studium Prawa Europejskiego”), choć nie tylko. Przez kilka lat prowadziłam wykłady z zakresu prawnej problematyki badań klinicznych w ramach ogólnopolskich szkoleń organizowanych dla osób realizujących lub nadzorujących prowadzenie tzw. eksperymentów medycznych.

Szczegółowe informacje dotyczące działalności dydaktycznej podane zostały w załączniku nr 6.

(b) działalność organizacyjna w Katedrze Prawa Ochrony Środowiska

W imieniu Katedry Prawa Ochrony Środowiska uczestniczyłam w organizacji wizyt gości zagranicznych Katedry: Prof. JUDr. M. Damohorsky'ego z Uniwersytetu Karola w Pradze (wizyta w ramach wymiany bezpośredniej), Prof. dr J. Masinga z Uniwersytetu w Augsburgu (profesura gościnnie w roku akademickim – 2003/2004), Profesora L. Krämera, przedstawiciela Komisji Europejskiej, Dyrekcji Generalnej ds. Środowiska (wizyta w ramach współpracy z siecią naukową *Avosetta Group* – 2002).

Uczestniczę w opracowywaniu planów i sprawozdań z zakresu działalności badawczej Katedry Prawa Ochrony Środowiska.

Aktualnie uczestniczę w przygotowaniu programu podyplomowych studiów z zakresu prawa ochrony środowiska Unii Europejskiej, które mają być uruchomione w najbliższym roku akademickim przez Katedrę Prawa Europejskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego.

3.5. Dorobek popularyzujący naukę

W ramach udziału w życiu naukowym Katedry Prawa Ochrony Środowiska oraz Katedry Prawa Europejskiego, z którą współpracuję, uczestniczę w odbywających się cyklicznie spotkaniach naukowych, w których udział biorą pracownicy naukowcy tych Katedr, doktoranci oraz osoby niezwiązane, ale współpracujące z nimi. Niektóre z tych spotkań były okazją dla prezentacji wyników badań, inne ograniczone do głosu w dyskusji.

W ramach konsultacji i dyżurów udzielam zainteresowanym studentom wskazówek merytorycznych czy formalnych w związku z prowadzonymi przeze mnie zajęciami. Udzielam im także wskazówek i porad dotyczących prac magisterskich, a niekiedy także w związku z przygotowywanymi przez nich wystąpieniami naukowymi na konferencjach naukowych. W 2012 r. aktywnie włączyłam się, od strony merytorycznej, w przygotowywaną przez sekcję Prawa Ochrony Środowiska oraz sekcję Prawa Administracyjnego Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego Ogólnopolską Konferencję Naukową: *Proces inwestycyjno-budowlany; administracyjnoprawne wyzwania dla ustawodawcy* (Kraków 2012), przewodnicząc także jednej z sesji na tej konferencji.

Byłam również zapraszana przez organizacje studenckie, stowarzyszenia oraz instytucje naukowe do udziału w konferencjach/spotkaniach/ popularyzujących naukę (zob. załącznik nr 8).

W latach 2003–2005 współpracowałam z Instytutem Ochrony Przyrody PAN w Krakowie, uczestnicząc jako wykładowca w ramach realizowanego przez ten Instytut przy współpracy Ośrodka Studiów Franciszkańskich PAT i Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Krakowie projektu *Akademia Ochrony Przyrody*, którego istotą była szeroko pojęta edukacja ekologiczna poprzez ogólnie dostępne wykłady (trzy edycje). W ramach tego projektu opracowałam także publikacje popularnonaukowe, opublikowane jako rozdziały w poszczególnych edycjach skryptu *Akademia Ochrony Przyrody* adresowane, tak jak wykłady, do szerokiego grona odbiorców (zob. załącznik nr 8).

Znamiona popularyzacji nauki ma także, wyróżniona w pkt III. 3.4. działalność dydaktyczna lub szkoleniowa, w takim zakresie, w jakim prowadzona była dla środowisk pozaprawniczych – studentów biologii, chemii czy osób realizujących lub nadzorujących prowadzenie tzw. eksperymentów medycznych z jednej strony, a z drugiej upowszechnianie i popularyzowanie wiedzy przez publikacje elektroniczne, także moja aktywność w sieci naukowej *Avosetta Group*, będącej forum wymiany doświadczeń i osiągnięć naukowych oraz w Radzie Tatrzańskiego Parku Narodowego.

Kraków, dnia 11 lutego 2013 r.